

SAHİBKARLIĞIN VƏ BAZAR İQTİSADİYYATININ İNKİŞAFINA YARDIM FONDU

MIN KIÇIK SAHİBKARLIQ SUBYEKTI ARASINDA KEÇIRILMIŞ SORĞUNUN NƏTİCƏLƏRİ BARƏDƏ

MƏTBUAT ÜÇÜN AÇIQLAMA

08.09.08

Sorğu Beynəlxalq Özəl Sahibkarlıq Mərkəzinin (USA) dəstəklədiyi layihə çərçivəsində 2008-ci ilin may-iyul aylarında keçirilmişdir. Layihənin məqsədi kiçik sahibkarlıq üçün mühitin daha da yaxşılaşdırılmasına dair təkliflər paketini hazırlamaqdır. Sosioloji sorğuda 1000 nəfər iştirak etmişdir, bu da ölkədəki kiçik sahibkarlıq subyektlərinin ümumi sayının (fiziki və hüquqi şəxslər daxil olmaqla) təxminən 0,4%-ni təşkil edir.

Sorğu ölkənin paytaxtında (500 respondent) və 11 regional mərkəzində keçirilmişdir: Bərdədə (32 respondent), Qubada (41 respondent), Gəncədə (83 respondent), Xaçmasda (42 respondent), Lənkəranda (34 respondent), Mingəçevirdə (31 respondent), Şamaxıda (31 respondent), Şəkiddə (51 respondent), Şirvanda (52 respondent), Sumqayıtda (83 respondent), Yevlaxda (20 respondent).

Sorğu anketinə aşağıdakı aspektləri əhatə edən 41 sual daxil edilmişdir:

- 1) ölkədə biznes mühitinin ümumi qiymətləndirilməsi;
- 2) respondentin fəaliyyət göstərdiyi sahədə mühitinin qiymətləndirilməsi;
- 3) rəqabət şəraitinin qiymətləndirilməsi;
- 4) respondentin yaxın gələcəkdə öz biznesini genişləndirilmək niyyəti;
- 5) dövlət orqanları tərəfindən yoxlamalar;
- 6) lisenziyaların alınması;
- 7) mülkiyyətin qeydiyyatdan keçirilməsi;
- 8) sovet əmək qanunvericiliyi irsi ilə bağlı problemlər;
- 9) kreditlərin əlçatanlığı;
- 10) məmurların özbaşınalığından sahibkarların müdafiə olunması;
- 11) vergilərin ödənilməsi;
- 12) xarici ticarət əməliyyatlarının həyata keçirilməsi;
- 13) şirkətin bağlanması;
- 14) qanunu pozmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq imkanları;
- 15) inhisarçı enerji daşıyıcıları tədarükçüləri ilə qarşılıqlı münasibətlər;
- 16) biznes mühitinin yaxşılaşdırılması üzrə biznesmenin tövsiyələri;
- 17) biznes mühitinin yaxşılaşdırılması üzrə biznesmenlər özləri nə edə bilər.

Sorğulanan şəxslərin 61,6%- ini qeydiyyatdan keçmiş müəssisə sahibləri, 38,4%-ni isə fiziki şəxs qismində fəaliyyət göstərən sahibkarlar təşkil etmişdir. Respondentlərdən 5,5%-i fermerlər olmuşlar.

Sorğunu aparanlar tərəfindən qeyd olunan aşağıdakı problemləri xüsusilə vurğulamaq lazımdır. Hər üçüncü sahibkar (fiziki və hüquqi şəxslər daxil olmaqla) müsahibə verməkdən imtina etmiş, bunu məmurlar tərəfindən təqib olunma qorxusu ilə izah etmiş və ya heç bir izahat verməmişdir. Müsahibə verməyə razı olanların təxminən 30% -i anonim qalmaq arzusunda olduğunu bildirmişdir. Bundan başqa, sorğulananların bir qismi müsahibə qurtardıqdan sonra etiraf etmişlər ki, məmurların bu və ya başqa çür narazılığına səbəb ola bilən bir neçə suala cavab verdikdə tam səmimi olmamışlar.

Sorğu SBİİYF-nun sifarişi ilə "Puls-R" Sosioloji Xidmət tərəfindən aparılıb.

SORĞUNUN NƏTİCƏLƏRİ:

1. Sorğu iştirakçılarının əksəriyyəti həm ümumiyyətlə ölkədə həm də öz fəaliyyət sektorlarında sahibkarlıq mühitini yaxşı və ya məqbul kimi qiymətləndirmişlər. Respondentlərin 40%-indən artığı öz fəaliyyətlərini genişləndirmək niyyətindədir və bu da kiçik sahibkarlıq subyektlərinin gələcəyə ümidlə baxmalarından xəbər verir.
2. Kiçik sahibkarlıq sahəsində inhisarçılığın nisbətən zəif və rəqabət şəraitinin ədalətli olmasını respondentlərin 63.5% qeyd etmişdir. Bu əks fikirdə olanlardan iki dəfədən çoxdur.
3. Bunlarla yanaşı, respondentlərin yarısından bir qədər çoxu (51.5%) qeyd etmişlər ki, Azərbaycanda qanunları pozmadan sahibkarlıqla məşğul olmaq mümkün deyil. Bu respondentlərin sırasına cavab verməkdən imtina edənləri də (11.2%) əlavə etsək, qeyd edə bilərik ki, sahibkarlıq fəaliyyətini tənzimləyən qanunvericilikdə ya çatışmazlıqlar çoxdur və ya qanunların aliliyi təmin edilmir.
4. Respondentlərin 30%-dən bir qədər çoxu açıq bildirmişlər ki, özlərini məmur özbaşnalığından müdafiə olunmuş sayırlar. Yalnız hər beşinci respondent məmurdan özünü müdafiə olunmuş sayır, bu isə bəlkə də patronajın nəticəsidir.
5. Respondentlərin cavablarına əsasən onların təxminən yarısını ən azı ayda bir dəfə hansısa dövlət orqanının nümayəndəsi ziyarət edir. Liderlik bu sahədə vergi xidmətlərinə məxsusdur. Bu təbiidir. Narahatçılıq döğuran Fövqəladə Hallar Nazirliyi nümayəndələrinin kiçik sahibkarlıq subyektlərini az qala kütləvi şəkildə narahat etməsidir.
6. Diqqəti kiçik sahibkarlıq subyektlərinin qorxu içində olmaları cəlb edir. Əsassız yoxlamalar və iradlar barədə suala respondentlərin təxminən 2/3 ya cavab verməkdən imtina etmişlər və ya belə halları təsdiqləməmişlər.
7. Lisenziyaların alınmasında sərf olunan vaxt və sənədləşdirmə baxımından respondentlər tərəfindən ciddi problemlər qeyd edilməmişdir. Qanunvericiliklə müəyyən edilmiş 15 gündən bir qədər artıq müddətə (sörğuda orta hesabla 25.9 gün) lisenziyanı almaq olur. Lakin, lisenziya alan 476 nəfərin 2/3-si xərclərə (qeyri-qanuni ödəmələr daxil) dair suala cavab verməkdən imtina etmişdir.

8. Respondentlərin böyük əksəriyyəti işə qəbul bə işdən azad etmə məsələlərində heç bir çətinliyin olmamasını qeyd etmişlər.
9. Daşınmaz mülkiyyətə hüququ qeydiyyatdan keçirənlərin əksəriyyəti müvafiq normativ sənədləri aydın və dəqiq hesab etmişlər. Bunların 60%-i bir aydan az vaxt sərf etmişlər.
10. Xarici ticarətlə məşğul olan respondentlərin təxminən yarısı müvafiq sənədləşdirməni məqbul hesab edirlər. Digəriləri isə sənədləşdirmənin ağır olmasını qeyd etmişlər. Gömrük prosedurlarının Gürcüstanda və Türkiyədə daha rahat olması da cavablardan bəlli olur.
11. Şirkətin bağlanması prosedurlarını əksəriyyət məqbul sayır. Respondentlər orta hesabla şirkətin bağlanmasına 61.6 gün sərf etmişlər.
12. Sahibkarlığa Kömək Milli Fonduna 1000 respondentdən yalnız 90-nı müraciət etmişdir. Müraciət etməyənlərdən 140-ı Fond barədə məlumatsızdır. Fonda müraciət edənlərdən 56-sı kredit ala bilib. Kredit alanların təxminən yarısı müvafiq normativ sənədləri kifayət qədər aydın və dəqiq sayır. Kommersiya kreditlərinə gəldikdə isə, respondentlərin əksəriyyəti onları əlçatan sayır. Lakin, sorğu iştirakçılarının dördü birinin fikrincə komersiya bankından kreditin alınması üçün rüşvət vermək lazım olur.
13. Sahibkarların ən çox arzuladıqları vergi dərəcələrinin (respondentlərin 44.4%) və vergi növlərinin (respondentlərin 29.6%) azaldılmasıdır. Vergi amnistiyasının faydalılığı barədə suala cavablar onu göstərir ki, bu ideyanın tərəfdarları azdır. Elektron vergiödəmə imkanlarından respondentlərin üçdə birindən bir qədər artığı istifadə edir. Daha 22.7% bu sistemdən istifadəni planlaşdırır.
14. Respondentlərin fikrincə sahibkarlıq mühitini yaxşılaşdırmaq üçün: vergi dərəcələri azaldılmalı (respondentlərin 64.3%), kredit almaq şərtləri yaxşılaşdırılmalı (respondentlərin 53.1%), əsassız yoxlamalar azaldılmalı (respondentlərin 50.9%), rəqabət şəraiti yaxşılaşdırılmalı (respondentlərin 39.6%) sahibkarlar məmurların rüşvət təhriklərindən müdafiə edilməli (respondentlərin 37.6%), sosial vergilər azaldılmalı (respondentlərin 31.5%), gömrük prosedurları yüngülləşdirilməlidir (respondentlərin 27.2%).
15. Biznes mühitinin yaxşılaşdırılması üçün iş adamları özləri nə etməlidir sualına cavab variantlarını seçərək respondentlər daha çox bu iki varianta üstünlük vermişlər: rüşvət verməkdən imtina və ittifaqlarda, assosiasiyalarda birləşərək maraqlarını birgə müdafiə etmək.

Sorğunun nəticələri ilə daha ətraflı SBİİYF-nun veb-səhifəsindən tanış olmaq mümkündür:
www.edf-syf.org